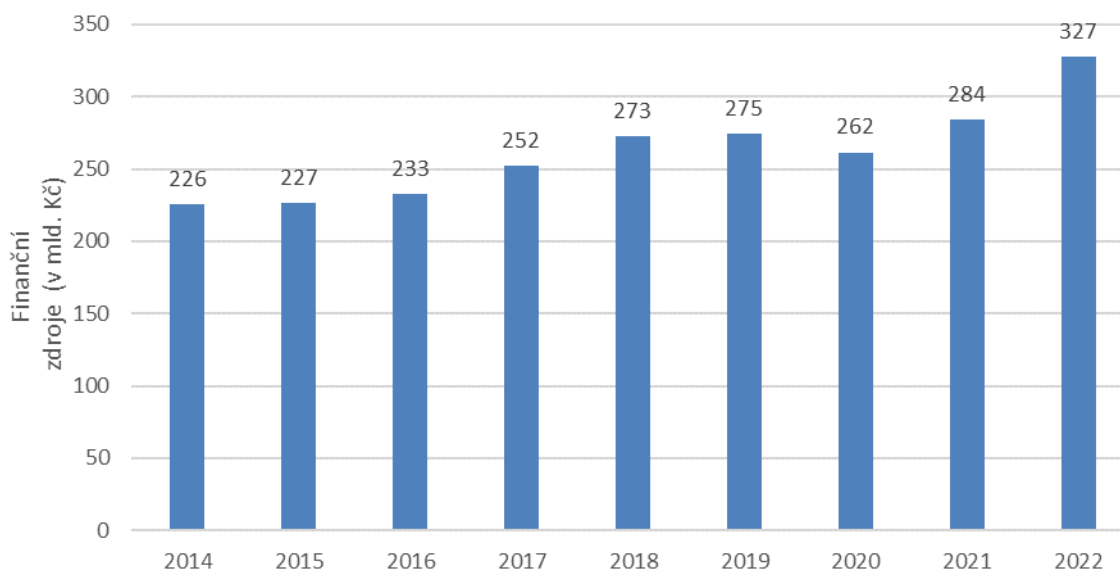

2. Hospodaření kulturních institucí v roce 2022

2.1. Zdroje financování kultury

Celková výše finančních zdrojů vstupujících do kultury meziročně vzrostla o více než 15 % a v roce 2022 dosáhla 327,3 mld. Kč. Po šesti letech, kdy se finanční zdroje v kultuře v letech 2014 až 2019 každoročně navyšovaly (v průměru o 3,8 % ročně), se v roce 2020 snížily o 4,8 % (13,1 mld. Kč). Do tohoto poklesu se výrazně promítla nemožnost či snížená možnost pořádání kulturních akcí atd. v době lockdownu v souvislosti s pandemií covidu-19.

Graf 1 Zdroje financování kultury

V roce 2021 a 2022 se v souvislosti s metodickou změnou šetření v oblasti uměleckých řemesel a také s omezením protiepidemických opatření finanční zdroje vstupující do kultury opět začaly zvyšovat. V souvislosti s vývojem v oblasti audiovizu a reklamy na tom měl největší podíl nárůst zdrojů od podniků, neziskových institucí a v menší míře i od domácností.

Co se původu finančních zdrojů týče, největší část jich tradičně pochází od podniků, na druhém místě jsou přímé výdaje domácností, na třetím veřejné rozpočty, dále pak neziskové instituce a zahraniční zdroje (uvedené pořadí se po řadu let v zásadě nemění).

Jak je zřejmé z následující tabulky zachycující strukturu finančních zdrojů v sedmiletém období (2015–2022), byly až do roku 2019 patrné tendence růstu podílu domácností na celkových zdrojích a stagnace podílu veřejných rozpočtů a podniků. V roce 2020, který byl prvním rokem pandemie covid-19, nastala výrazná změna. Prostředky pocházející z veřejných rozpočtů meziročně vzrostly téměř o 9 %, zatímco objem prostředků domácností o více než 9 % poklesl a objem finančních prostředků podniků se snížil o více než 7 %. V roce 2021 opět vzrostly finanční prostředky od podniků a domácností ve větší míře než z veřejných zdrojů. Konečně v roce 2022 se v celkových zdrojích významně zvýšil podíl podniků a neziskových institucí, a to na úkor veřejných rozpočtů a domácností. V absolutním vyjádření se zvýšily všechny složky finančních zdrojů (viz přílohová [Tabulka č. 1b](#)).

Tabulka 1 Podíl jednotlivých zdrojů na financování kultury v časové řadě (v %)

Původ zdroje	2015	2017	2019	2020	2021	2022	Index 2022/2015	Index 2022/2021
Veřejné rozpočty	15,1	14,2	15,7	17,9	16,8	15,0	99,3	89,3
Domácnosti	19,8	19,7	20,9	19,9	20,1	18,3	92,4	91,0
Podniky	62,3	63,2	62,0	60,3	61,4	64,2	103,0	104,6
Neziskové instituce	1,6	2,2	0,7	1,1	1,0	1,8	112,5	180,0
Zahraniční zdroje	1,2	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7	58,3	100,0

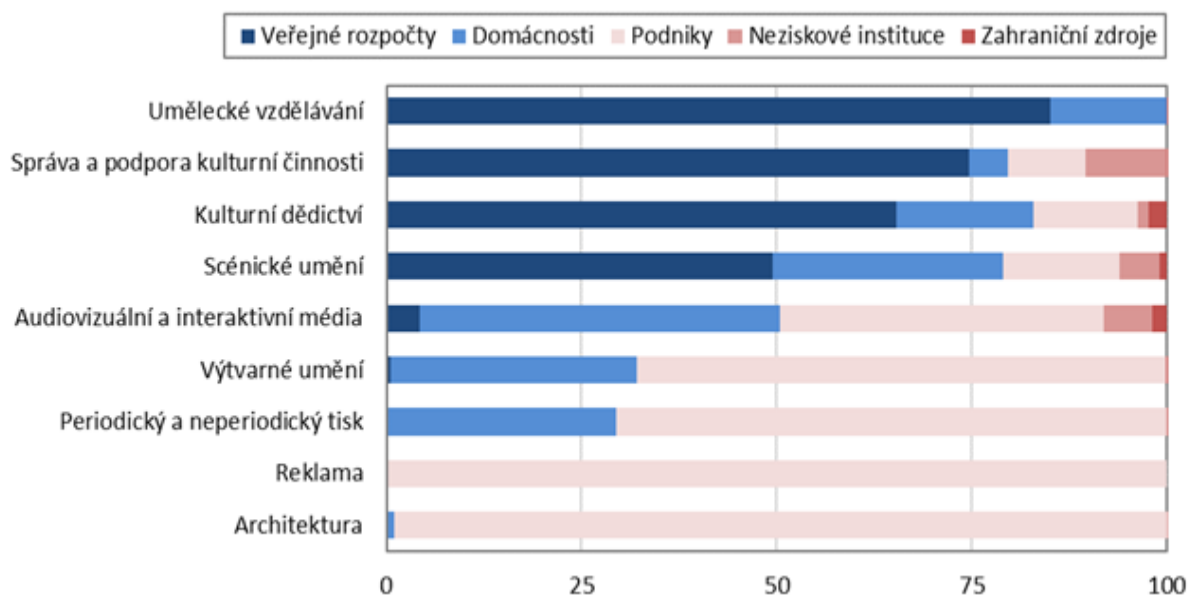
Zdroj: NIPOS, ČSÚ

V jednotlivých oblastech kultury je obrázek podílů zdrojů financování poněkud odlišný. **Zatímco v kulturním dědictví, scénickém umění, uměleckém vzdělávání a v činnostech správního charakteru jsou rozhodující veřejné rozpočty** (zhruba 74% všech zdrojů z veřejného sektoru směřuje do těchto oblastí), **v tržně orientovaných odvětvích** (výtvarné umění, tisk, média, architektura, reklama) **to jsou zdroje podniků a domácností.**

Mezi sledovanými oblastmi kultury dosáhly nejvyšší hodnoty finanční zdroje v oblasti reklamy (101,3 mld. Kč), následované oblastí audiovizuální a interaktivní média (68,7 mld. Kč) a architekturou (35,6 mld. Kč) (přílohavá [Tabulka č. 1a](#)).

Mezi vybranými poskytovateli kulturních služeb to byla televize (26 mld. Kč), na druhém místě muzea a galerie (8,7 mld. Kč) a na třetím divadla (8,4 mld. Kč) – podrobněji viz [Tabulka č. 2](#) v tabulkové příloze.

Co se týče rozdělení finančních zdrojů do jednotlivých oblastí, směřovaly zdroje z podniků zejména do reklamy (101,1 mld. Kč), architektury (35,3 mld. Kč), médií (28,5 mld. Kč) a tisku (25,1 mld. Kč). Na druhé straně méně do oborů živé umělecké tvorby, ve kterých tradičně převažuje účast zdrojů veřejných. Nejvíce zdrojů ze zahraničí a z neziskových institucí směřovalo do oblasti médií (5,5 mld. Kč).

Graf 2 Podíl jednotlivých zdrojů financování oblastí kultury v roce 2022 (v %)

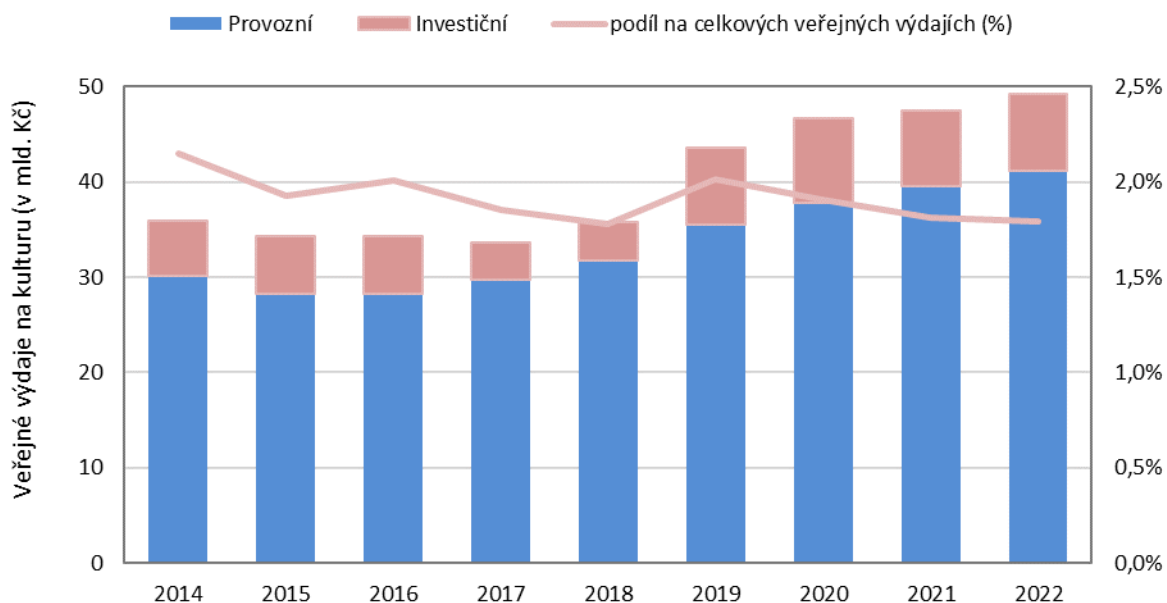
Zdroj: ČSÚ, NIPOS

Z **veřejných rozpočtů** bylo v roce 2022 věnováno na kulturu téměř 49,2 mld. Kč, tj. o 1,7 mld. Kč (o 3,5 %) více než v roce předcházejícím. Tato částka představuje konsolidované provozní a investiční výdaje organizačních složek státu, územních samosprávných celků a státních mimorozpočtových fondů (fondu kultury a fondu pro podporu a rozvoj české kinematografie).

Z celkových výdajů na kulturu z veřejných rozpočtů bylo téměř 41,2 mld. Kč určeno na provozní účely a více než 8 mld. Kč na investice. Veřejné výdaje na provoz tak v porovnání s předešlým rokem vzrostly o 4,1 %, zatímco výdaje na investice se mírně snížily. Z pohledu úrovně veřejných zdrojů bylo nejvíce vydáno na kulturu z místních rozpočtů – z obecních a městských rozpočtů (38,5 %) a z krajských rozpočtů (35,1 %). Tyto prostředky plynuly zejména do oblastí kulturního dědictví, scénického umění a uměleckého vzdělávání (dále také jen „tradiční kultura“).

Veřejné výdaje – stejně jako v roce 2021 – směřovaly zejména do tradiční kultury, která byla nejvíce postižena vládními opatřeními namířenými proti šíření pandemie covid-19. Jejich objem se však meziročně mírně snížil (o téměř 0,6 mld. Kč).

Celková **finanční částka věnovaná kultuře v roce 2022 představovala 1,79 % výdajů veřejných rozpočtů** (v předcházejícím roce to bylo 1,81 %). Jak je zřejmé, v porovnání s pandemickým rokem 2020, kdy dosáhla 1,90 %, se v předcházejících dvou letech podpora kultury z veřejných zdrojů relativně snižovala. V absolutních částce však o 2,5 mld. Kč vzrostla.

Graf 3 Veřejné výdaje na kulturu

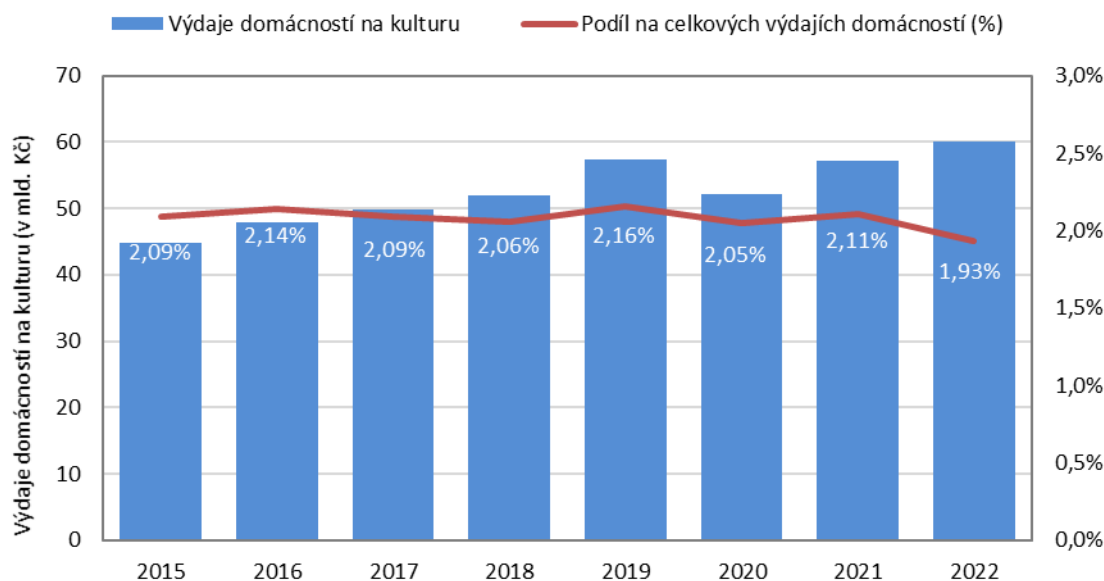
Zdroj: Monitor státní pokladny, MF

Výdaje domácností na kulturu v roce 2022 přesáhly 59,9 mld. Kč a v porovnání s předcházejícím rokem se zvýšily téměř o 4,9 %. Jejich váha v celkových finančních zdrojích kultury se však meziročně o 1,8 procentního bodu snížila (na hodnotu 18,3 %).

Výdaje domácností směřovaly zejména do sféry médií a tisku (např. televize, rozhlas, kino, knihy a tisk, videohry), a to ve výši 42,1 mld. Kč, což představuje z celkových výdajů domácností na kulturu podíl mírně přesahující 70 %. Mnohem méně prostředků domácnosti vydaly v oblasti kulturního dědictví, živé umělecké tvorby (scénické a výtvarné umění) a uměleckého vzdělávání (dohromady téměř 17,1 mld. Kč). Přesto se však výdaje domácností do nejvíce pandemií postižených oblastí tj. scénického umění a kulturního dědictví, meziročně zvýšily o 1,82 mld. Kč.

Výdaje domácností na kulturu mají nejčastěji podobu vstupného, nákupu upomínkových předmětů, řemeslných výrobků, koncesionářských poplatků, jiných poplatků za služby (např. poplatky za sledování placených pořadů přes internet), úhrad školného za umělecké vzdělání nebo úhrad nákupů zboží kulturní povahy (knihy, časopisy, obrazy, starožitnosti atd.).

Podíl výdajů domácností na kulturu na jejich celkových spotřebních výdajích se v roce 2022 – v podmínkách vysoké míry inflace – snížil na 1,93 % (z 2,11 % v roce předcházejícím).

Graf 4 Výdaje domácností na kulturu

Zdroj: ČSÚ, NIPOS

V rámci ostatních zdrojů financování kultury mají nejdůležitější postavení podniky (210,2 mld. Kč), mnohem menší pak nevládní neziskové instituce (necelých 5,9 mld. Kč). Tyto zdroje pochází obvykle z příjmů kulturních institucí za služby, výrobky či zboží, popř. z navýšení stavu úvěrů a půjček a vlastních vkladů. Zdrojem doplňkového charakteru byly prostředky ze zahraničí (2,1 mld. Kč).

2.2. Mikroekonomický pohled

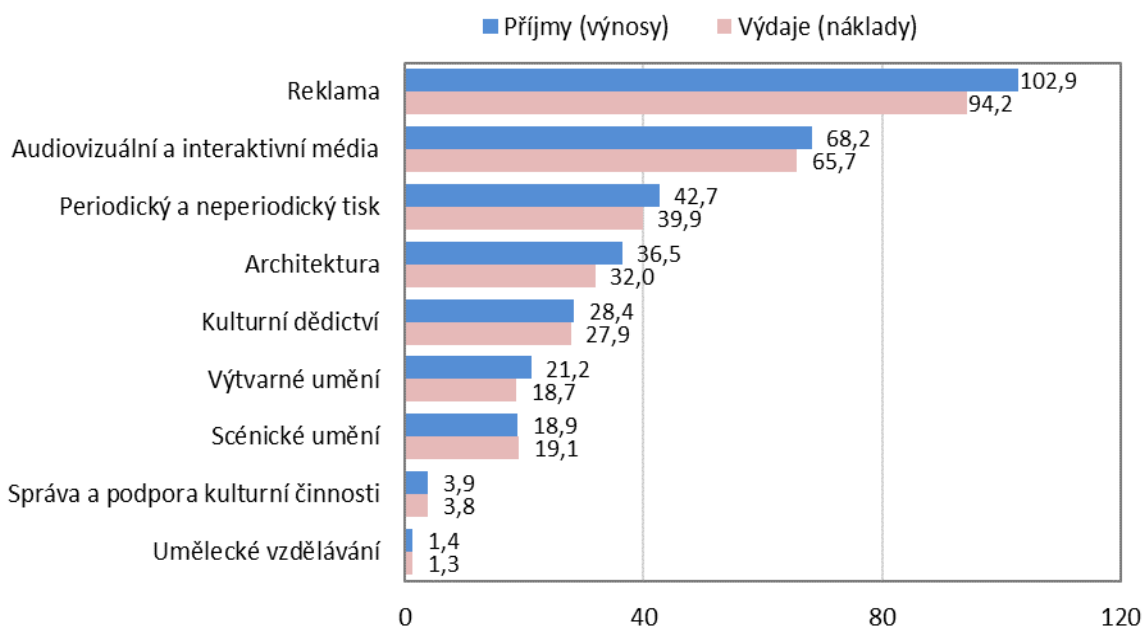
2.2.1. Finanční hospodaření

Tabulky č. 3, 4 a 9 uvedené v příloze umožňují hodnotit základní ekonomické ukazatele z výkazů zisku a ztrát kulturních institucí získané zejména z podnikových šetření (výkazy P 5 – 01, NI a KULT). Je třeba dodat, že podniky jsou v rámci těchto šetření zařazovány do jednotlivých odvětví či oborů dle zásady převažující části tržeb, a tak jejich veškeré tržby nutně nepocházejí z aktivit kulturního charakteru. Na druhé straně nejsou zahrnuty podniky, které mohou provozovat i kulturní činnosti, avšak převažující část jejich tržeb souvisí s aktivitami ne-kulturními. Cenou za úplnější pohled, který tak získáváme, je nižší přesnost zjištěných dat.

Jak ukazují zmíněné tabulky v příloze této publikace, **hospodaření sektoru kultury skončilo v roce 2022 kladným hospodářským výsledkem přesahujícím 21,5 mld. Kč**, což bylo o 516 mil. Kč více než v roce 2021. Tato částka zhruba odpovídá ziskové marži¹ ve výši 6,2 % (stejně jako v roce 2019).

Kultura je z ekonomického pohledu značně nesourodým celkem a úroveň hospodaření jednotlivých oblastí kultury a poskytovatelů kulturních služeb je proto tradičně značně rozdílná. **Zatímco v některých oblastech kulturního dědictví a scénického umění došlo k nemalým ztrátám** (památky, archivy, divadla, hudební soubory, kulturní domy a festivaly), **jiná odvětví byla naopak značně zisková**. Nejvyššího hospodářského výsledku bylo dosaženo v reklamě, architektuře, v tisku a v audiovizuálních médiích (a to i přesto, že poskytovatelé televizního vysílání hospodařili s bezmála miliardovou ztrátou).

¹ zisk po zdanění dělený tržbami

Graf 5 Příjmy a výdaje kulturních institucí podle oblastí v roce 2022 (v mld. Kč)

Zdroj: ČSÚ, NIPOS

Podle stupně ekonomické soběstačnosti lze v rámci sektoru kultury rozlišit **dvě sféry hospodaření**. Do první patří oblasti tradičního umění **orientované spíše na publikum a návštěvnost**, pro které je nepostradatelná finanční podpora z veřejných zdrojů (kulturní dědictví, divadla, soubory, festivaly atd.). Do druhé – **orientované na trh** – lze zařadit sféru kreativních aktivit (reklama, architektura, design) a dále média, tisk a část výtvarného umění. Z uvedeného vyplývá, že právě tradiční kultura byla pandemií zasažena nejvíce. Ani v roce 2022 (zasaženém na počátku novou vlnou onemocnění covid-19 ve variantě omikron) nedosáhla návštěvnost téměř všech poskytovatelů kulturních služeb v kulturním dědictví a v živém umění úrovně předpandemického roku 2019 (viz přílohová [Tabulka č. 13](#)). Přitom příjmy ze vstupného a prodeje zboží návštěvníkům tvoří zhruba dvě třetiny tržeb z vlastní činnosti poskytovatelů služeb scénického umění.

Rozdíly mezi tržně orientovanými a ostatními aktivitami jsou patrné i ze stupně soběstačnosti, který je vyjádřen relací mezi tržbami z vlastní činnosti a celkovými výdaji. V roce 2022 při průměrné výši 89,4 % dosahoval např. v tvorbě videoher 131 %, v designu 107,4 % a v architektuře 109,2 %. Na druhé straně v kulturním dědictví 46,7 % a ve scénickém umění jen 30,6 %.

Zatímco ve scénickém umění přetrvávala stamilionová ztráta (téměř 206 mil. Kč), v tržně orientovaných kreativních odvětvích se hospodářský výsledek meziročně o 1,4 mld. Kč zvýšil.

Celkově však rok 2022 přinesl výraznější zlepšení podmínek kulturních činností v porovnání s předcházejícím a pandemií více poznamenaným rokem 2021. Návštěvnost kulturních zařízení tradiční kultury se meziročně zvýšila v průměru o 62 %, přesto však ještě zůstala pod osmdesáti procentní úrovní roku 2019. Pouze hudební soubory, divadla, kulturní domy a památky ji překročily. Muzea a galerie, festivaly a zejména výstavní síně zůstaly o 5 až 15 procentních bodů pod ní. Zdá se, že i po zrušení opatření omezujících volný pohyb osob přetrvávaly obavy části potenciálního publika z nákazy covidem-19 nebo lidé přestali navštěvovat kulturní zařízení z jiného důvodu.

Z dat za rok 2022 dále vyplývá, že při meziročním zvýšení návštěvnosti objektů kulturního dědictví (památky, muzea) o 56 % vzrostly tržby z vlastní činnosti těchto zařízení o 66 %. Ještě výraznější – co se návštěvnosti týče – bylo zlepšení v zařízeních scénického umění (divadla, kulturní domy, festivaly, hudební tělesa), kde se

při meziročním zvýšení návštěvnosti o 97 % tržby z vlastní činnosti zdvojnásobily. Meziroční nárůsty tržeb lze do jisté míry přičíst na vrub také celkové inflaci.

Při hodnocení hospodářských výsledků v oblasti výtvarného umění a kultury jako celku v rámci časové řady si je třeba uvědomit, že od roku 2021 jsou významně ovlivněny **novým způsobem šetření v oblasti uměleckých řemesel**.

Jak se ukazuje, výsledky zpracování dat pomocí podnikové statistiky v tomto roce jsou oproti průměru let 2011–2020 – zjištěnému v rámci tzv. doplňkových zjišťování – minimálně dvakrát vyšší (např. počet zaměstnanců). V případě proměnlivějších veličin jako jsou např. výnosy a náklady jsou rozdíly ještě výraznější. Nový způsob zjišťování tak od r. 2021 navyšuje počet zaměstnanců v uměleckých řemeslech (zároveň tak i ve výtvarném umění a v kultuře jako celku), výdaje domácností za řemeslné výrobky, celkové příjmy i výdaje, hospodářský výsledek atd. V případě porovnávání časových řad je třeba si tuto skutečnost uvědomit.

2.2.2. Zaměstnanost a mzdy

Kvantifikace rozsahu práce vstupující do kulturních aktivit je poměrně složitá. Pracovní zapojení má více forem, z nichž je relativně nejpřesněji evidován rozsah práce zaměstnanců s pracovní smlouvou. Problematictější je postižení prací v oblasti kultury na základě dohod, prací dobrovolníků a také zapojení OSVČ či podnikatelů a jejich rodinných příslušníků.

Počínaje referenčním rokem 2015 byla data o zaměstnanosti v kultuře rozšířena o nový pohled pomocí údajů z Výběrového šetření pracovních sil (dále také VŠPS). Vedle klasických statistických šetření v kulturních institucích (KULT, SBS, NI a doplňková zjišťování) umožňuje VŠPS širší záběr, neboť postihuje různorodé pracovní zapojení v kulturních organizacích, i mimo ně.

Přílohová [Tabulka č. 5a](#) obsahuje údaje o zaměstnanosti a mzdách v kultuře, které vycházejí z klasických šetření podnikového charakteru řady KULT, NI a SBS. **Podle jejich výsledků v kultuře v roce 2022 pracovalo 109 tis. pracovníků, z toho téměř 84,4 tis. zaměstnanců (přepočtený stav) a 24,6 tis. dobrovolníků** bez nároku na odměnu. To je o 15 tis. pracovníků více než v r. 2021 a naopak o 4 tis. (o 3,6 %) méně než v roce 2019. Počet zaměstnanců byl však – v porovnání s rokem 2019 – o 1 269 osob a v porovnání s rokem 2021 o 1 723 osob (2,1 %) vyšší. Počet dobrovolníků se – v návaznosti na pořádání většího počtu festivalů – meziročně více než zdvojnásobil. Úrovně roku 2019 však nedosáhl (o 5 284 osob tj. o 17,7 %). Jak je patrné, **následky pandemie ani v oblasti zaměstnanosti ve sledovaném roce ještě zcela nedozněly**.

Nad výše uvedený počet lze zřejmě předpokládat dalších několik tisíc osob pracujících v kultuře na základě dohod o pracovní činnosti či v postavení osoby samostatně výdělečně činné (jejich počet výše uvedená zjišťování nepostihují). Pokud bychom přepočítali výši vykázaných ostatních osobních výdajů a honorářů v kultuře pomocí průměrných mezd, dojdeme k počtu dalších cca 23 tis. pracovníků zapojených na základě dohod a autorských smluv apod. (v přepočtu na plnou pracovní dobu). To by spolu se zaměstnanci představovalo více než 107 tis. osob. Po přičtení 24,6 tis. dobrovolníků, kteří pracují v institucích s převažující kulturní činností, by se stavy pracovníků přiblížily k počtu 132 tis. osob.

Vývoj mezd v kultuře nebyl v roce 2022 probíhající pandemií příliš ovlivněn. Průměrná hrubá měsíční mzda v kultuře dosáhla 38 212 Kč. **V porovnání s předcházejícím rokem se nominálně zvýšila o 5,9 %. S ohledem na průměrné meziroční zvýšení spotřebitelských cen o 15,1% však reálně o 8,02 % poklesla. V porovnání s průměrnou nominální mzdou dosaženou v celé ekonomice (40 317 Kč) byla o 2 105 Kč (o 5,2 %) nižší.** V roce 2021 činil uvedený procentní rozdíl 4,8 %.

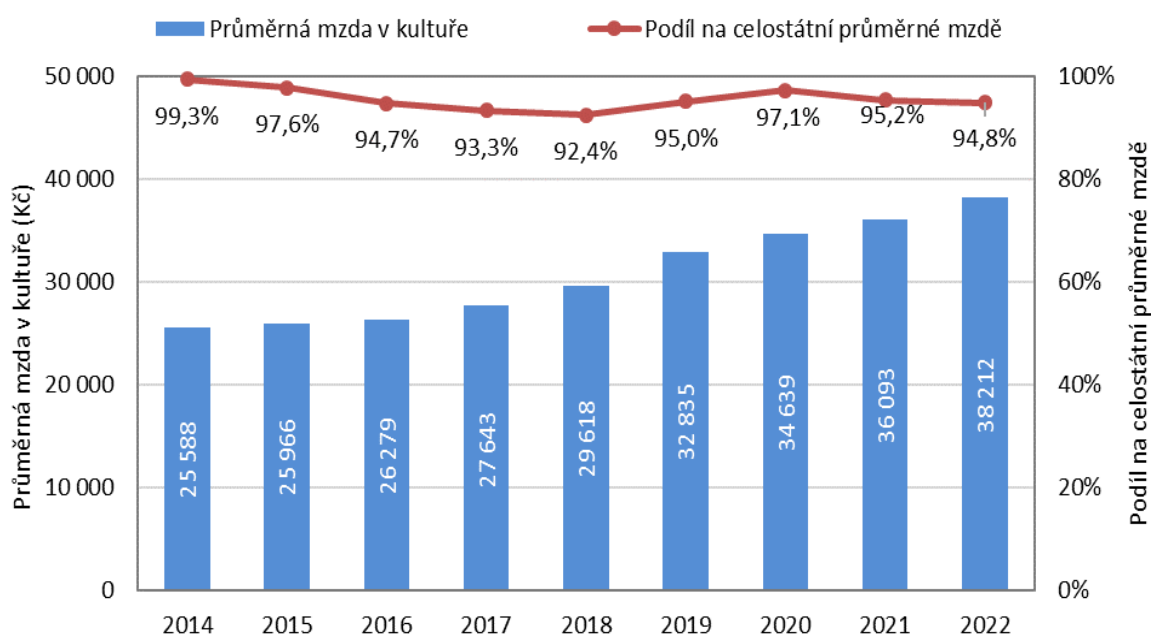
Od roku 2014 až do roku 2018 klesal podíl průměrné mzdy v kultuře na celostátní průměrné mzdě z 99 % na 92 %. Obrat nastal v roce 2019, kdy se přiblížil ke stavu v roce 2016 na úroveň 95 %. Podíl průměrné mzdy

v kultuře na celostátní průměrné mzdě vzrostl v porovnání s předchozím rokem i v roce 2020, a to o 2,1 p. b. na 97,1 %. V roce 2021 však opět poklesl a to o 1,9 p. b. na 95,2 % a v roce 2022 na 94,8 %.

Zvýšení mezd pracovníkům v kultuře v minulých letech pomohlo, nicméně rozdíl v porovnání s celostátní úrovní mezd zcela neodstranilo. **Rozdíl v dynamice mezd v kultuře a v ekonomice jako celku tak i v roce 2022 zůstává patrný.**

Zejména v případě kultury však platí, že průměr (jako charakteristika celého souboru) má velmi nízkou vypovídací schopnost. Také do oblasti mezd se promítají podstatné rozdíly v úrovni hospodaření dvou odlišných sfér sektoru kultury – tradičních odvětví na straně jedné a médií, tisku a kreativních oborů na straně druhé (viz [Tabulka 9](#)). Jestliže v tradiční kultuře průměrná měsíční mzda dosáhla 30,8 tis. Kč, tak v tisku to bylo 39,6 tis. Kč, v architektuře 43,3 tis. Kč, v reklamě téměř 45,3 tis. Kč a v médiích více než 56,5 tis. Kč.

Graf 6 Průměrná hrubá měsíční mzda v kultuře

Zdroj: ČSÚ, NIPOS

V důsledku navýšení průměrné mzdy se její tempo přiblížilo k tempu růstu produktivity práce propočtené z hrubé přidané hodnoty vytvořené v kultuře. Zatímco v pětiletém období 2014–2019 zaostával růst průměrné mzdy za dynamikou produktivity práce o 3,3 p. b., tak v letech 2015–2020 jen o 0,3 p. b. ročně. V roce 2021 se v porovnání s předcházejícím rokem relace obou ukazatelů obrátila a meziročně bylo tempo růstu produktivity práce o 7 p. b. vyšší než průměrné mzdy. V roce 2022 opět převýšilo tempo růstu mezd dynamiku produktivity práce a to o 2,24 p. b. (viz [Tabulka č. 11](#)).

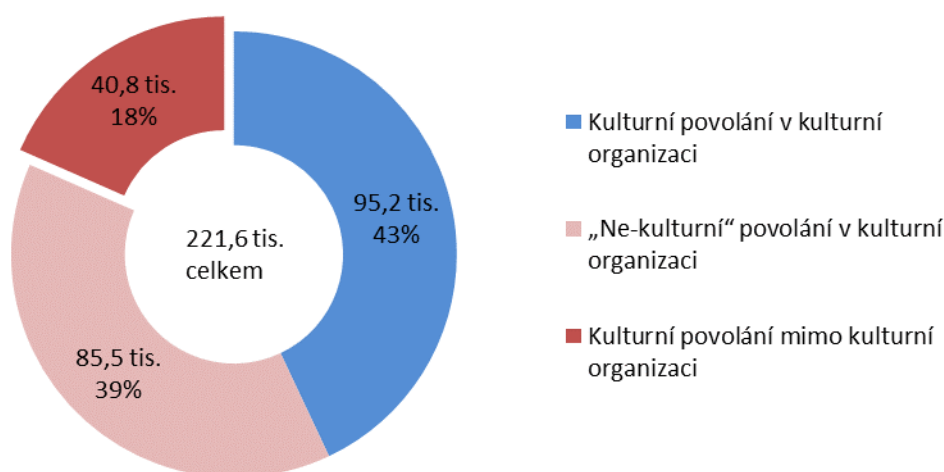
Výběrové šetření pracovních sil prováděné ČSÚ rozšiřuje pohled na zaměstnanost v kultuře o instituce s převažující jinou než kulturní činností a dále o zapojení podnikatelů, popř. jejich rodinných příslušníků (viz [Tab. 5b](#)). Určité omezení spočívá ve skutečnosti, že neposkytuje údaje o finančních nákladech vynaložené práce a o počtu dobrovolných pracovníků.

Celkový rozsah pracovního zapojení v kulturních aktivitách (včetně institucí ne-kulturního zaměření) zahrnoval v roce 2022² přibližně 221,6 tis. osob. Z tohoto počtu bylo 87,0 tis. podnikatelů. Ze zbývajících počtu 134,6 tis. osob bylo 111,3 tis. osob zaměstnáno na plný pracovní úvazek a 23,3 tis. osob na úvazek částečný či formou dohody o pracovní činnosti (popř. dohody o provedení práce) nebo pracovali jako pomáhající rodinní příslušníci.

Výsledky uvedeného šetření umožňují rozčlenit osoby zaměstnané v kultuře podle charakteru povolání a typu instituce (právnícké či fyzické osoby) s kulturní či ne-kulturní převažující činností. Z celkového počtu 221,6 tis. pracujících osob jich v jiných než kulturních institucích pracovalo 40,8 tis., tj. přibližně 18,4 % (např. designéři v automobilovém průmyslu). Ze zbývajících počtu 180,8 tis. pracovníků kulturních institucí jich pracovalo 95,2 tis. (53 %) v povoláních kulturního charakteru (např. jako zpěváci, herci či designéři). Povolání ne-kulturního zaměření (administrativa, účetnictví, IT profese atd.) v kulturních institucích vykonávalo 85,5 tis. osob (38,6 % ze všech pracovníků v kultuře). V porovnání s rokem 2021 zůstal počet osob zaměstnaných v kultuře podle údajů VŠPS přibližně na stejné úrovni.

Graf 7 Počet zaměstnaných osob v kultuře v roce 2022 (s využitím dat Výběrového šetření pracovních sil)

Pozn.: Jedná se o průměr let 2021–2023, od roku 2023 došlo k metodické změně ve výpočtu vah.

Zdroj: ČSÚ

Jak je zřejmé, kulturní povolání nejsou soustředěna pouze do institucí, kterým plyne většina příjmů z kulturních aktivit. Z celkového počtu těch, jejichž náplň práce má kulturní obsah (136,1 tis. osob), jich pracovalo v kulturní organizaci zhruba jen 70 %.

Postihnout váhu kultury v ekonomice z pohledu rozsahu zaměstnanosti není snadné. Přepočtený počet zaměstnanců kulturního sektoru (podle výkazů NIPOS) představuje zhruba 2,1 % z počtu zaměstnanců pracujících v celé ekonomice. Podle výsledků VŠPS v roce 2022 zaměstnaní v sektoru kultury (tedy zaměstnanci, podnikatelé, osoby pracující na vlastní účet či pomáhající rodinní příslušníci) představovali 3,5 % z celkového počtu zaměstnaných v ČR. Pokud bychom k institucím s převažující kulturní činností připočetli

² Jedná se o průměr let 2021–2023, od roku 2023 došlo k metodické změně ve výpočtu vah

i pracovníky kulturních profesí mimo kulturní sektor, došli bychom k podílu 4,3 % osob pracujících v kultuře z celkového počtu pracujících.

2.2.3. Vyčíslení ztráty v období pandemie covidu-19

Rokem 2022 se v zásadě uzavírá období, ve kterém pandemie covid-19 silně zasáhla naši kulturu, zejména pak scénické umění a kulturní dědictví. **V této souvislosti se přirozeně nabízí otázka týkající se výše ekonomických škod**, které zmíněná část kultury utrpěla. Odhad výše ztrát z promarněných příležitostí však není snadný. Pouhá jejich kvantifikace v období, kdy byly nejhlubší tj. na základě porovnání výsledků roku 2020 a roku 2019, by určitě rozsah negativních dopadů pandemie značně zmenšila. Na druhé straně, pokud by spočívala v porovnání výsledků let 2022 a 2019, pak by naopak byly reálně utrpěné ztráty minimalizovány přírůsky dosaženými v roce 2021. Určitým východiskem by proto mohl být součet všech ztrát za tři pandemická léta (2020–2022) v porovnání s rokem 2019 do doby, kdy stav daného ukazatele ještě nepřekročil úroveň roku 2019.

Utrpěné ztráty dopadající na kulturní aktivity nelze postihnout jedinou všezahrnující částkou. Vznikaly na rozdílných úrovních hospodaření a v souladu s nimi je proto **můžeme členit na makroekonomické, mikroekonomické a individuální.**

Prvně zmíněné ztráty se týkají úrovně celé ekonomiky a lze je vyjádřit makroekonomickými ukazateli. V kultuře k nim došlo v roce 2020, když se hrubá přidaná hodnota oproti roku 2019 snížila o 7 mld. Kč (podle odhadu). V roce 2021 přetrvávala tato ztráta jen ve scénickém umění ve výši 941,6 mil. Kč a v roce 2022 ve výši 304,1 mil. Kč.

Odhad výše mikroekonomických ztrát ukazuje níže uvedená Tabulka 2. Vztahují se k hospodaření na podnikové úrovni a lze je nejlépe kvantifikovat tvorbou všestranného ukazatele jakým je hospodářský výsledek (zisk, ztráta), po očištění od provozních dotací. S ohledem na porovnatelnost mezi různými ekonomickými subjekty je namísto vyčíslení utrpěné ztráty také v přepočtu na jednoho zaměstnance. V kulturním dědictví a scénickém umění dosáhly tyto kumulované ztráty v letech 2020–2022 celkem 11,5 mld. Kč (na 1 zaměstnance 387,5 tis. Kč). Z této částky připadlo na kulturní dědictví 6,7 mld. Kč (na 1 zaměstnance 449,5 tis. Kč) a na scénické umění 4,8 mld. Kč (na 1 zaměstnance 324,6 tis. Kč).

Konečně individuální ztráty jsou takové, které dopadají v oblasti odměn za provedenou práci (mzdy, ostatní osobní náklady, honoráře atd.) na konkrétní jednotlivce. Těmi jsou zaměstnanci, pracující na základě dohod o práci, účinkující a autoři pobírající honoráře atd. Na mzdách v důsledku pandemie ke ztrátám v zásadě nedošlo. Průměrné mzdy v celém období rostly a v roce 2022 byly – v kulturním dědictví a ve scénickém umění – oproti roku 2019 o 17 % vyšší. Postižení však byli pracovníci na dohody a dále účinkující a autoři pobírající honoráře. Kumulované individuální ztráty za období 2020–2022 dosáhly téměř 1,8 mld. Kč, z toho v nečerpaných ostatních osobních nákladech představovaly 556,3 mil. Kč, z čehož 512,8 mil. Kč (tj. více než 90 %) připadalo na scénické umění. Ztráty na nevyplacených honorářích, ke kterým došlo ve scénickém umění, dosáhly 1 224,1 mil. Kč. Nejvyšší byly v prvním roce pandemie.

Ještě vyšší však byly ztráty na honorářích ve vydavatelských aktivitách. Za období let 2020–2022 je lze odhadovat v úrovni 3,0 mld. Kč (z toho pro rok 2022 ve výši 91,4 mil. Kč).

Tabulka 2 Odhad ztrát vybraných poskytovatelů kulturních služeb v kulturním dědictví a scénickém umění v letech 2020–2022 (v mil. Kč)

Poskytovatel	Ztráty z hospodaření			Individuální ztráty					
				2020		2021		2022	
	2020	2021	2022	OON	Honoráře	OON	Honoráře	OON	Honoráře
Památky	1 147,1	1 025,1	597,4						
na zam. v tis. Kč	493,0	423,9	235,9	2,7	.	19,8	.	6,4	.
Muzea	928,8	1 130,1	1 053,0						
na zam. v tis. Kč	134,5	162,9	151,1	0,8	.	x	.	x	.
Knihovny	187,4	227,0	411,2						
na zam. v tis. Kč	31,7	162,9	75,8	6,6	.	7,2	.	x	.
KULT. DĚDICTVÍ CELKEM	2 263,3	2 382,2	2 061,6						
na zam. v tis. Kč	149,0	160,6	295,9	10,1	.	27,0	.	6,4	.
Divadla	781,6	1 006,6	990,7						
na zam. v tis. Kč	107,7	133,1	135,7	35,1	483,6	40,5	477,4	x	x
Kult. domy	3,4	495,2	820,6						
na zam. v tis. Kč	68,1	119,9	217,6	46,1	.	46,1	.	x	.
Hud. soubory	44,3	128,5	141,0						
na zam. v tis. Kč	29,5	82,8	87,3	32,4	19,9	25,6	17,8	x	x
Festivally		12,3	422,5						
na zam. v tis. Kč	x	7,5	251,8	173,5	134,5	113,5	90,9	x	x
SCÉN. UMĚNÍ CELKEM	829,3	1 642,6	2 374,8						
na zam. v tis. Kč	62,3	110,4	159,0	287,1	638,0	225,7	586,1	x	x
CELKEM	3 092,6	4 024,8	4 436,4						
na zam. v tis. Kč	108,8	135,5	181,6	297,2	638,0	252,7	586,1	6,4	x

Jak je z předcházejícího textu i z tabulky zřejmé, zatímco celkové individuální ztráty v pandemickém období let 2020–2022 se časem snižovaly, tak ztráty z hospodaření měly rostoucí tendenci. Současně – i když pomaleji – se navyšovaly i částky provozních dotací z veřejných i soukromých zdrojů. Ty vzrostly o 17 %, což je zhruba třetinové tempo v porovnání se ztrátami z hospodaření. V absolutním vyjádření se však zvýšily z 22,3 mld. Kč na 26,4 mld. Kč., zatímco ztráty na hospodářském výsledku vzrostly z 3,1 mld. Kč na 4,4 mld. Kč. Potvrzuje se tak známá skutečnost, že **zvýšení tvorby zdrojů po výrazném propadu je mnohem složitější než návrat k obvyklé úrovni jejich rozdělování**. Kladného hospodářského výsledku v roce 2022 dosáhla – z uvedených kulturních zařízení – pouze muzea a galerie a knihovny.

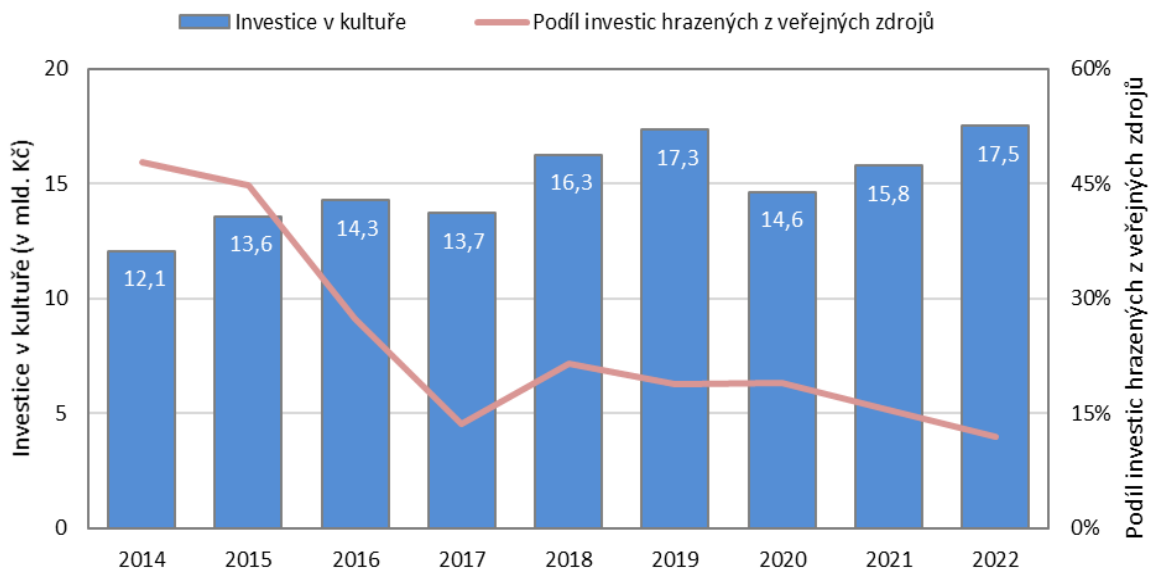
2.2.4. Investice

Příznivější podmínky roku 2022 se promítly také do investičních výdajů kulturních organizací. **V porovnání s rokem 2021 se objem investičních výdajů zvýšil** o 10,9 % (o více než 1,7 mld. Kč) a dosáhl výše téměř 17,5 mld. Kč (viz [Tabulka č. 6](#)). Překročil tak i **úroveň dosaženou v předpandemickém roce 2019** o 160,9 mil. Kč (tj. o necelé 1 %).

Rozdílné ekonomické podmínky a výsledky kulturních institucí nacházejí svůj odraz také v investiční aktivitě. Průměrná intenzita investic dosáhla v roce 2022 v přepočtu 207,3 tis. Kč na zaměstnance v kultuře jako celku (stále ještě o 1,3 tis. Kč méně než v roce 2019). Z toho v tradičním a uměleckém sektoru dosahovala jen 116,7 tis. Kč, v audiovizuálním a mediálním 344,3 tis. Kč a v kreativním sektoru 281,1 tis. Kč ([viz Tabulka 9](#)).

Co se týče zdrojového krytí investičních výdajů, veřejné finanční zdroje se na něm v roce 2022 podílely zhruba z 12,3 % (v tradiční kultuře z 55 %), zahraniční zdroje ze 2,6 % (v tradiční kultuře z více než 11,6 %) a zbývajícím podílem vlastní, popř. jiné zdroje.

Graf 8 Investice v kultuře

Zdroj: ČSÚ, NIPOS

Ve struktuře investic z pohledu hmotného a nehmotného majetku kolísá dlouhodobě podíl vydaných finančních prostředků na nehmotný majetek mezi 20 až 40 %. V období mezi roky 2012 až 2017 se podíl pořizování nehmotného majetku (např. software) v porovnání s majetkem hmotným snižoval. Zatímco v roce 2012 dosáhl až 30 %, v roce 2015 to bylo 28,6 % a v roce 2017 jen 22,5 %.

V období finančně-ekonomické krize po roce 2009 tomu přitom bylo opačně. Bylo preferováno pořízování nehmotného majetku před hmotným. Jak se zdá, vývoj po roce 2017 v tomto směru nasvědčuje vyššímu uspokojování odložených potřeb v oblasti pořízování hmotného majetku. Již v roce 2018 se podíl investičních výdajů do nehmotného majetku opět prudce zvýšil zejména z důvodu nárůstu tohoto druhu investic v oblasti médií a tento vývoj pokračoval i v roce následujícím. V roce 2020, který přinesl v mnoha směrech netypické podmínky, však došlo ke změně či alespoň přerušení tohoto trendu (pokles na 24,7 %), s dalším poklesem v roce 2021 na 20,8 %. V roce 2022 se však podíl nehmotného majetku v celkových investičních výdajích meziročně zvýšil o 9,1 p. b. a svou úroveň (29,9 %) se přiblížil k roku 2019, kdy činil 33,7 %.

Nejvyššího podílu výdajů na pořízení nehmotného majetku bylo dosaženo v oblasti médií (téměř 70 %). Naopak podíl pořízení hmotného majetku na celkových investičních výdajích v oblasti architektury dosáhl téměř 98,4 % a v tradiční kultuře necelých 83 %.

2.2.5. Naturální ukazatele

V sektoru kultury se můžeme setkat s potížemi spojenými s odpovídajícím oceněním – zejména originálních – kulturních statků či služeb. Netýká se to jen samotného stanovení ceny, ale i jejího vývoje v čase. Také hospodaření některých kulturních institucí se primárně neřídí finančními kritérii a neprobíhá zcela na komerční bázi. Lze proto usuzovat, že **působení ekonomických vztahů v kultuře je odlišné, než v jiných odvětvích.**

Z omezených možností finančního postižení kulturního dění vyplývá, že bychom měli pohled na kulturu doplnit o vyhodnocení vývoje základních naturálních ukazatelů. Ty jsou v zásadě dvojího druhu. Jako **kapacitní ukazatele** (počet sedadel v divadlech, počet sbírkových předmětů v muzeích či rozsah knihovního fondu v knihovnách) odrážejí stranu nabídky a jako **ukazatele participace** (počet diváků, čtenářů či návštěvníků) vyjadřují objem poptávky.

Nejhrubším ukazatelem nabídkové strany kulturního vyžití je počet poskytovatelů kulturních služeb (památek, muzeí, knihoven, divadel, držitelů licencí rozhlasového a televizního vysílání atd.), viz [Tabulka č. 12](#). V roce 2022 byla v rámci šetření KULT zjišťována data od 8 645 poskytovatelů (tj. o 29 poskytovatelů více než v roce 2021). K nárůstu počtu poskytovatelů došlo v případě festivalů, kulturních domů, divadel a památek. Naopak se snížil počet vydavatelů v oblasti tisku a také muzeí a galerií a knihoven.

Důvody změny počtu poskytovatelů kulturních služeb mohou být různé, od reorganizace, integrace a jiných organizačních změn až po ekonomicky opodstatněný vznik či zánik subjektů. Zastavení poklesu počtu poskytovatelů (v roce 2020 byl až pětiprocentní) svědčí o zlepšení podmínek činnosti v porovnání s pandemickým rokem 2020.

Vhodnější pro charakteristiku změn v oblasti kulturních služeb jsou ukazatele na straně poptávky, zejména pak počet návštěvníků, resp. návštěv (na 10 tis. obyvatel). Jak je z [Tabulky č. 13](#) zřejmé, **po hlubokém propadu návštěvnosti vybraných kulturních zařízení v roce 2020 o 54,7 %, došlo v roce 2021 k jejímu meziročnímu nárůstu o 5,5 % a v roce 2022 až o 62 %. Přesto však návštěvnost zůstala nadále hluboce pod úrovní roku 2019 (o 21,3 %).** V porovnání s rokem 2021 se zvýšila nejvíce v divadlech, kulturních domech a v kinech.

Celková úroveň relativní návštěvnosti (73 026 návštěv na 10 tis. obyvatel) by jinými slovy mohla znamenat, že každý obyvatel ČR v tomto roce navštívil průměrně (více než) sedmkrát kulturní akci či zařízení. Není tomu však zcela tak, návštěvnost je ukazatelem sledovaným v domácím pojetí, a proto jeho úroveň ovlivňuje také cestovní ruch, množství a složení zahraničních hostů (turistů). S pomocí dat ze statistiky cestovního ruchu lze odhadovat, že podíl zahraniční návštěvnosti v kulturním dědictví a scénickém umění dosahující před pandemií covidu-19 v roce 2019 zhruba 15 % se v roce 2020 a 2021 snížil zhruba na polovinu.

Také v **oblasti tisku** se základní naturální ukazatele vyvíjely příznivěji než v předcházejících dvou letech. Počet titulů neperiodických publikací se meziročně značně zvýšil (o více než 4 tis. titulů, tj. o 29,6 %) a překročil i úroveň dosaženou v roce 2019. Náklad neperiodických publikací se meziročně mírně snížil (o 0,7 %).

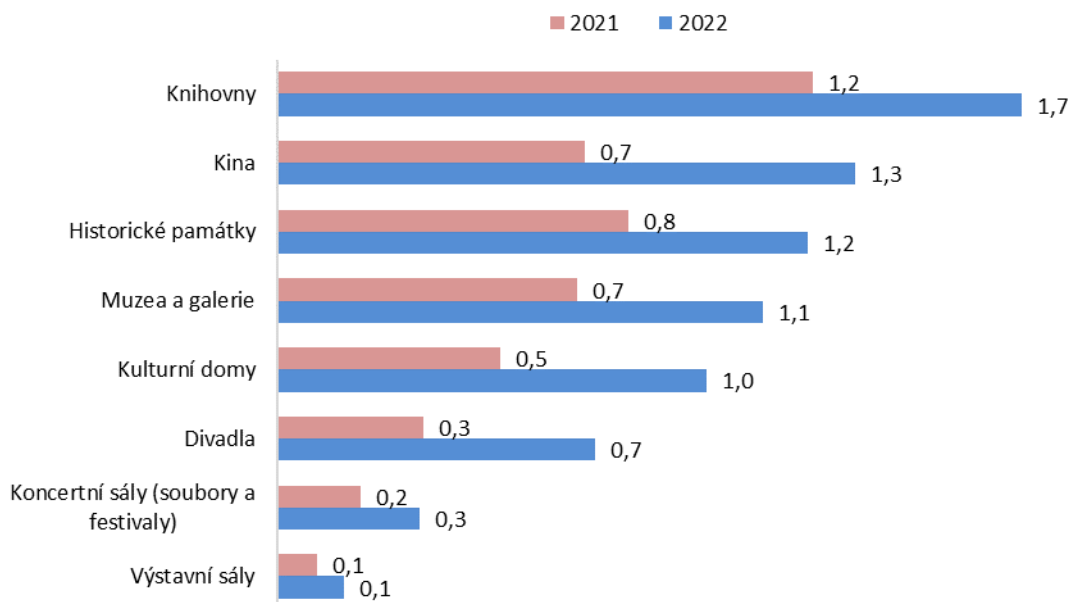
Počet titulů novin a časopisů se meziročně zvýšil o 4,2 %. Při stejném počtu titulů deníků vzrostl počet titulů časopisů. Náklad v případě vydavatelů novin však meziročně poklesl o 5,1 %.

Z dlouhodobé časové řady ukazatelů výkonů tisku lze usuzovat, že tisk na papírové nosiče již překonal svůj vrchol.

S předcházejícími údaji kontrastují data o meziročních přírůstcích počtu titulů a nákladu audio a video dokumentů (např. audioknihy) – v případě titulů o 2,4 % a nákladu o 13,3 %.

V rozhlasovém vysílání se zvýšil průměrný počet vysílacích hodin připadajících na jednoho držitele licence rozhlasového vysílání na 16 175 (o 10,3 %) a naopak mírně poklesl průměrný počet vysílacích hodin v přepočtu na jednoho držitele licence vysílání televizního (na 12 321 tj. o 0,3%).

Graf 9 Počet návštěv kulturních zařízení podle poskytovatele v roce 2021 a 2022 (na 1 obyvatele)

Zdroj: NIPOS

2.3. Makroekonomický pohled

2.3.1. Základní ukazatele

Charakteristiku úrovně hospodaření kultury, jako celku i jejích jednotlivých částí, zcela přirozeně provází otázka místa a váhy tohoto sektoru v ekonomice. Při hledání odpovědi je třeba využít údajů a metod národního účetnictví.

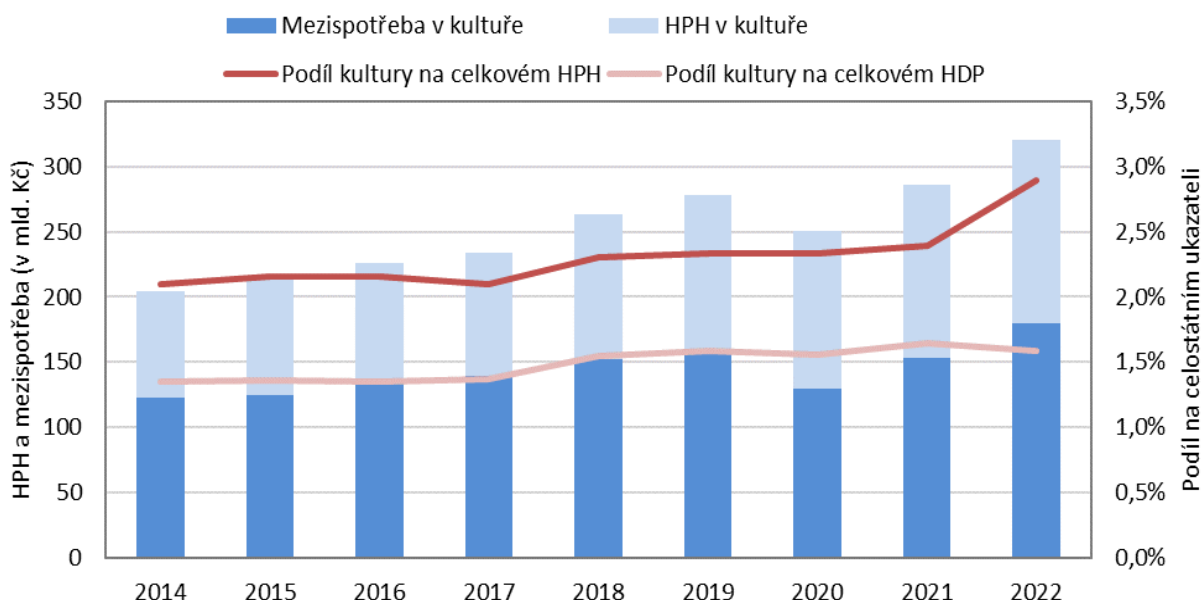
S ohledem na dostupná data o sektoru kultury se jeví jako nejvhodnější pro vyčíslení makroekonomických ukazatelů výrobní (odvětvová) metoda výpočtu hrubého domácího produktu (HDP). Podle ní se tento ukazatel rovná součtu hrubé přidané hodnoty (HPH) zjištěné odečtením mezispotřeby od hodnoty produkce a čistých daní, tj. daní z daného odvětví snížených o dotace poskytnuté tomuto odvětví.

Vstupní data do propočtu vychází z národních účtů ČSÚ, zejména pak z tabulek dodávek a užití. Tyto údaje představují svým způsobem optimální informační soustavu co do své komplexnosti, konzistence a mezinárodní srovnatelnosti. Uvedené přednosti jsou však vykoupeny vysokou pracností a z pohledu uživatelů dat dlouhou dobou čekání na (postupně zpřesňované) výsledky.

Na základě těchto údajů lze makroekonomické ukazatele sektoru kultury spíše odhadovat než přesně kalkulovat. Je tomu tak zejména pro účely účtu kultury nevhodné členění dat v tabulkách dodávek a užití pouze do úrovně oddílů (na 2 místa CZ-NACE), zatímco kulturní aktivity jsou často až na úrovni tříd (4 místa CZ-NACE). Jedním příkladem za všechny mohou být architektonické činnosti v tabulkách dodávek a užití, které zahrnují celý oddíl 71 CZ-NACE (architektonické, inženýrské, konstrukční činnosti, činnosti stavební inspekce, zeměměřičství a mapování a dále fyzikální, chemické a jiné technické zkoušky a analýzy). Za součást kulturního sektoru je však považována pouze třída 71.11 (pouze architektonické činnosti). Data odpovídající kulturním aktivitám je nutno získávat složitým postupem mezi údaji zjištěnými v rámci statistických šetření (podniková šetření, KULT, NI). Je třeba využít znalosti různých vztahů, např. v úrovni produktivity práce mezi třídami či podílu spotřeby materiálu, energie a služeb na výnosech atd.

Graf 10 Makroekonomický pohled na kulturu

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočet

Podíl kulturního sektoru na celkové produkci ekonomiky v roce 2021 lze odhadovat na 2,12 % (286,4 mld. Kč), jeho podíl na HPH ve výši 2,40 % (133,0 mld. Kč) a na HDP v úrovni 1,64 % (100,4 mld. Kč). Poměrně nižší objem HDP v porovnání s HPH je dán relativně nízkou úrovní daní vztahujících se ke kulturnímu sektoru a naopak vysokou částkou přijatých provozních dotací.

Z předběžných dat lze za rok 2022 předpokládat (odhadovat), že objem produkce v kulturním sektoru dosáhl 320,4 mld. Kč (2,05 % z celostátní produkce) a úroveň HPH 140,7 mld. Kč (tj. 2,29 % z celkové HPH vytvořené v ekonomice). Objem HDP vytvořeného v kultuře v roce 2022 můžeme odhadovat na 107,7 mld. Kč (1,59 % z celkového HDP). Odhadovaná výše HDP v roce 2022 v porovnání s rokem 2021 vzrostla o 7,3 mld. Kč (o 7,2 %), podíl na celkovém HDP se naopak snížil přibližně o 0,05 p. b.

Ze statistiky národních účtů ČSÚ lze získat také údaje o kulturní produkci vytvořené organizacemi s jinou než převažující kulturní činností (např. televizní vysílání poskytovatelů internetových služeb). Celková kulturní produkce těchto organizací dosahovala v roce 2022 přibližně 139,1 mld. Kč. Pokud bychom přičetli tento

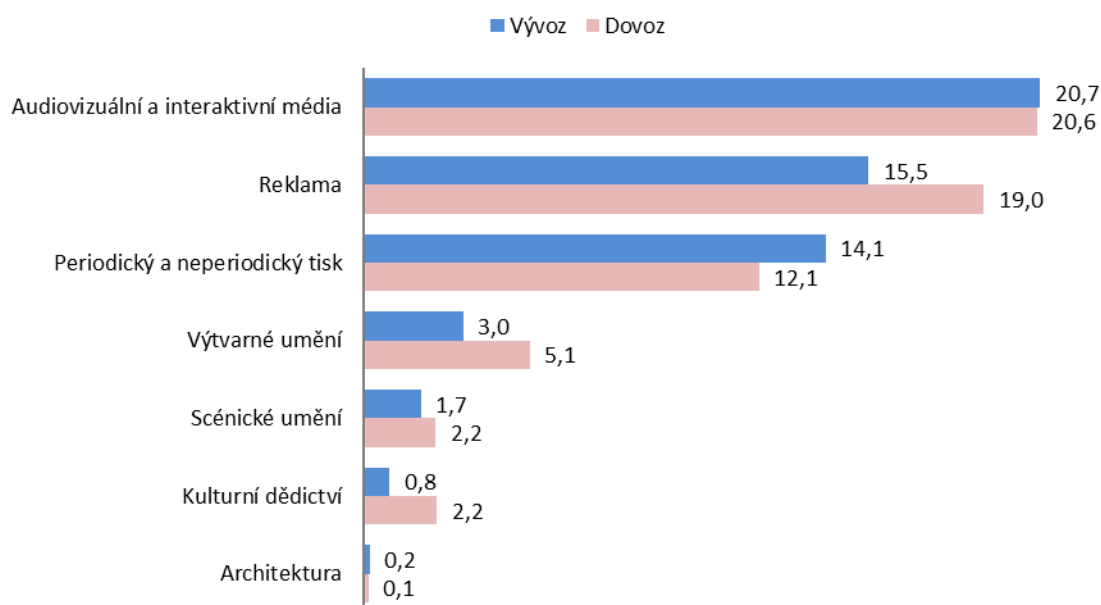
odhad k celkové produkci kulturních organizací, mohli bychom vyčíslit celkovou kulturní produkci na 459,5 mld. Kč (2,94 % z celostátní produkce).

Výchozí předběžné údaje budou dále zpřesňovány, aktualizované údaje naleznete v publikaci vydané v příštím roce. Zatím však předběžná data nasvědčují tomu, že nárůst produkce mezi lety 2021 a 2022 (o 11,9 %) byl doprovázen současným navýšením mezispotřeby (o 17,1 %) i HPH (o 5,8 %).

2.3.2. Zahraniční obchod

Pohled na hospodaření v oblasti kultury lze částečně doplnit daty o vývozu a dovozu kulturního zboží a služeb (viz [Tabulka č. 8](#)). Zahraniční obchod se zbožím a službami kulturního charakteru vykázal v roce 2022 záporné saldo 5,3 mld. Kč, které se nejzřetelněji projevilo v oblasti reklamy (3,5 mld. Kč), dále pak ve výtvarném umění (2,1 mld. Kč). Jak je vidět z Grafu 11, na celkovém objemu zahraničního obchodu kulturního charakteru se nejvíce podílela oblast audiovizuálních a interaktivních médií (41,3 mld. Kč), následovaná reklamou (34,4 mld. Kč) a tiskem (26,3 mld. Kč).

Graf 11 Pohyb kulturního zboží a služeb přes hranice podle oblastí v roce 2022 (v mld. Kč)

Zdroj: ČSÚ

K výše uvedeným výsledkům je třeba dodat, že údaje za zahraniční obchod se zbožím jsou od referenčního roku 2021 přepočítávány aktualizovanou metodou založenou na vyšší míře detailu. Zahraniční obchod se zbožím vypovídá o vývozní a dovozní výkonnosti české ekonomiky, tedy i o obchodní bilanci zahraničního obchodu české ekonomiky. Sleduje skutečný obchod se zbožím realizovaný mezi českými a zahraničními subjekty, tj. změnu vlastnictví mezi rezidenty a nerezidenty.

Tato metodika je odlišná od dříve používaného způsobu pojetí zahraničního obchodu se zbožím – pohybu zboží přes hranice. Ten sice nabízí mezinárodně srovnatelné údaje a může sloužit jako indikátor vývoje obchodu, nicméně neodráží celý rozsah obchodní výměny v oblasti kultury (šetření v oblasti služeb jsou výběrová) a nezohledňuje faktickou změnu vlastnictví – zboží může být např. převáženo v rámci distribučních center jedné společnosti umístěných v různých zemích. Z tohoto důvodu je možné srovnávat výsledky roku 2022 pouze s rokem 2021, kdy již byla použita nová metodika. Vývoz kulturního zboží v roce 2022 dosáhl

19,5 mld. Kč, což je o 9,3 % více než v roce 2021, dovoz 14,5 mld. Kč, což představuje pouze drobný meziroční nárůst o 0,5 %.

Změna metodiky se nicméně netýkala zahraničního obchodu se službami kulturního charakteru. Celkový vývoz kulturních služeb v roce 2022 činil 36,5 mld. Kč, což je o 23,5 % více než v roce předchozím, a dovoz 46,8 mld. Kč, čímž vznikl meziroční nárůst o 17,7 %. Na zahraničním obchodu se službami kulturního charakteru se v roce 2022 jak ve vývozu, tak v dovozu nejvíce podílela oblast reklamy (15,5 mld. Kč, resp. 19,0 mld. Kč), dále audiovizuálních a interaktivních médií (13,1 mld. Kč, resp. 18,0 mld. Kč) a tisku (7,3 mld. Kč, resp. 8,5 mld. Kč).